

Студент 1 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МІНЕРАЛЬНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Анотація. Здійснено аналіз видобутку та споживання мінеральних ресурсів. Проаналізовано обсяги експорту та імпорту мінеральних ресурсів за 2012 рік. Подано економічну оцінку природно-ресурсного потенціалу України, запропоновано шляхи його реалізації в сучасних умовах господарювання.

Аннотация. Осуществлен анализ добычи и потребления минеральных ресурсов. Проанализированы объемы экспорта и импорта минеральных ресурсов за 2012 год. Дана экономическая оценка природно-ресурсного потенциала Украины, предложен путь его реализации в современных условиях хозяйствования.

Annotation. The production and consumption of mineral resources was analyzed. The volume of exports and imports of mineral resources in 2012 was studied. An economic assessment of natural resources potential of Ukraine was made and its realization in the modern economy was offered.

Ключові слова: мінеральні ресурси, видобуток, споживання, імпорт, експорт мінеральних ресурсів, зовнішня торгівля.

Протягом тривалого часу в системі природокористування досить поширеною була концепція "марнотратства" мінеральних ресурсів, і тому питання про їх ефективне застосування навіть не поставало. Проте процес розвитку економіки, яка потребувала залучення все більшої кількості природних запасів і призвела до їх дефіциту, змусивши вчених змінювати свої концепції стосовно використання ресурсів природи.

Уже не один десяток років перед науковцями стоїть проблема оцінки мінеральних ресурсів. Цілком зрозуміло, що ресурси, які задіяні в господарському механізмі повинні бути оцінені, як і будь-який інший товар, тому обрана тема є актуальною.

Незважаючи на значну кількість досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячених економічній оцінці природних ресурсів, зокрема: Дорогунцова М. А., Лойтера М. Н., Гофмана К. Г., Хачатурова Т. С., Хвестика М. А. та інших, ця проблема і сьогодні є предметом наукових дискусій.

Залучення в господарський обіг національних мінеральних ресурсів є важливим фактором виробництва і не може не враховуватись у національному багатстві. Необхідність обґрунтування економічної оцінки природно-ресурсного потенціалу України і реалізація його в сучасних умовах господарювання обумовило мету і завдання даного дослідження.

У сучасному світі кожна країна прагне досягти економічної незалежності, Україна не є винятком. Для цього країни збільшують видобуток ресурсів, об'єми виробництва, налагоджують взаємозв'язки з іншими країнами. При укладанні міжнародних договорів про співпрацю, кожна країна прагне отримати для себе більшу вигоду, але для цього необхідні особливі підстави, наприклад, що країна взагалі може запропонувати. Вільна торгівля в класичному розумінні Д. Рікардо може бути реалізована, як писав норвезький економіст Ерік С. Райтнер, "між "симетричними" країнами, що перебувають приблизно на однаковому рівні технологічного розвитку. В "асиметричній" вільній торгівлі одна частина легко спеціалізується на порівняльній перевазі бути бідними" [1, с. 65]. В Україні товарів випускається невелика кількість, порівняно з європейськими країнами, проте забезпеченість території України мінерально-сировинними ресурсами є однією з найвищих у світі. Тому Україні необхідно змінювати технічну базу на підприємствах, використовувати досягнення науково-технічного прогресу, відновлювати та будувати нові фабрики, заводи, підприємства. Що, у свою чергу, буде стимулювати зменшення вивозу сировини з країни та ввезення іноземних товарів, а сприятиме розвитку національного виробника, що значно дешевше та вигідніше для України.

Здавна Україна вважається однією з найбагатших в Європі за різноманітністю та кількістю мінеральних ресурсів, відомо 113 видів корисних копалин. Тривалий час Україна займала передову позицію на континенті з видобутку вугілля, залізної і марганцевих руд. Зараз Україна посідає друге місце за запасами залізної руди і перше – за ресурсами марганцевої руди, самородної сірки. Україна посідає одну з передових позицій за запасами кам'яного вугілля, калійної і кам'яної солі. Також є великі запаси каолінів, графіту, флюсової сировини та вогнетривких глин, скляних пісків, бентонітів, цементної сировини. Зараз існує приблизно 20 тис. родовищ і рудовиявів. У промисловості використовується 9 143 родовищ та 97 видів корисних копалин, які належать до Державного балансу запасів. Освоєні 3 310 родовищ, на основі яких працює більше 2 тис. гірничодобувних і переробних підприємств.

В Україні ведеться активне добування мінеральних ресурсів, які розміщені по всій території, у різних регіонах. Добування ведеться, як відкритим, так і закритим способом. На території України знаходяться Донецький і Львівсько-Волинський кам'яновугільні басейни, Дніпровсько-Донецька нафтогазоносна область, Причорноморська-Кримська нафтогазоносна провінція, Криворізький залізорудний район, Нікопольський марганцевий район.

У 2012 році з цих районів було отримано вагому кількість мінеральних ресурсів, порівняно з 2011 роком видобуток збільшився на 7 %. Найбільше було добуто марганцевих та нікелевих руд, вугілля, міді. Відсотково це зображено на схемі (рис. 1). Добуту сировину Україна розподіляє на особисте споживання та на обмін.

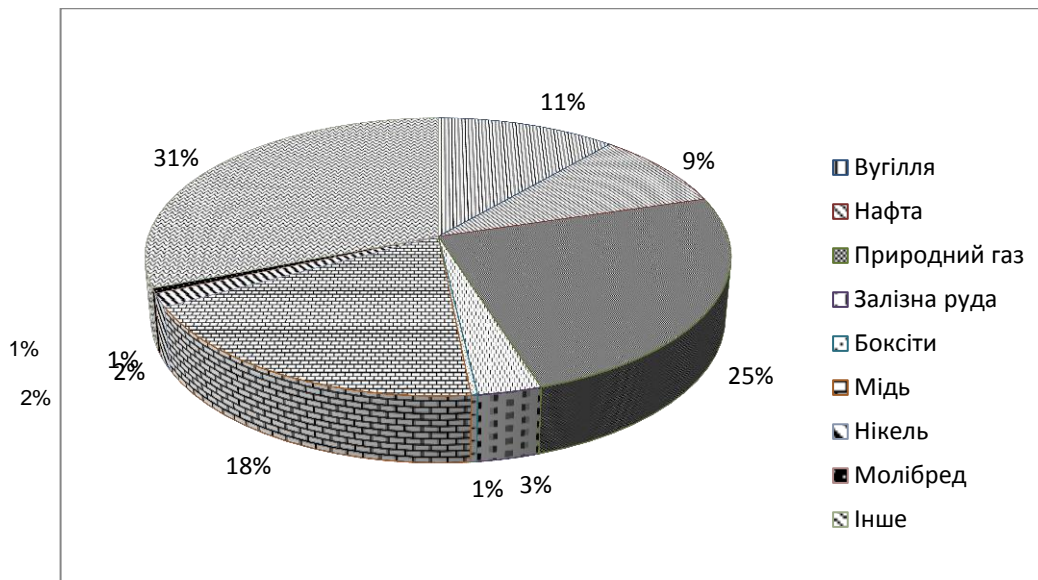

Рис. 1. Схема видобутку мінеральних ресурсів

Частина природних ресурсів країна використовує задля задоволення своїх потреб, тобто на власне споживання. За останні роки кількість спожитих ресурсів збільшилась (рис. 2).

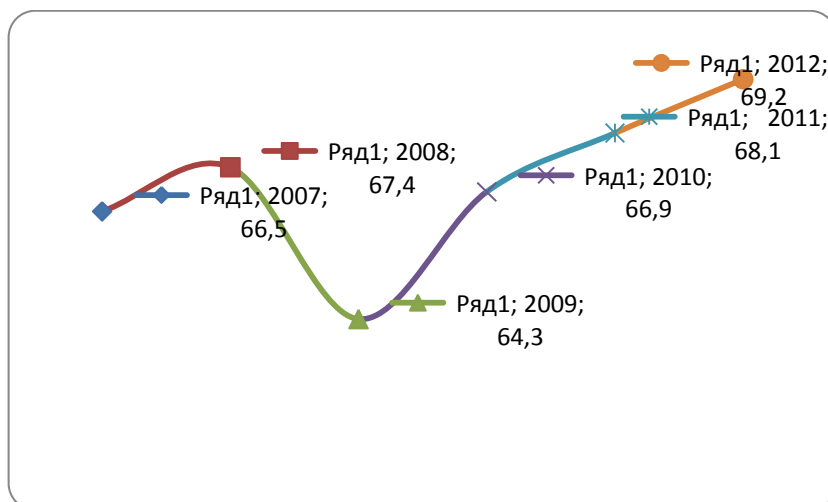

Рис. 2. Графік споживання мінеральних ресурсів

Згідно з рис. 2, використання Україною природних ресурсів із року в рік зростає, але малими темпами. За останній рік споживання збільшилось майже на 2 %. Це свідчить про те, що Україна збільшує використання у виробництві власних ресурсів, а не імпортованих із закордону. Ці дії мають позитивні наслідки для країни. А саме: розвиток національного виробника, та заощадження коштів на вивіз сировини за кордон, та у подальшому ввезення готових товарів у країну.

Проте у сучасному світі, в умовах поглиблення інтеграційних процесів, усе більшого значення набувають зовнішньоекономічні зв'язки. Оскільки з проблемою обмеженості ресурсів стикається кожна країна, вони розподілені на планеті не рівномірно, тому країни співпрацюють між собою і цим задовольняють свої потреби. Україна займає 47-ме місце в світі за абсолютними обсягами експортованих ресурсів. Адже, займаючи лише 0,4 % території світу, і маючи 0,8 % кількості населення, наша держава може добувати близько 5 % загальносвітових мінерально-сировинних ресурсів [3, с. 54]. В Україні видобувається 2 % світового видобутку кам'яного вугілля, залізних 4 % і марганцевих 10 % руд, урану, графіту 4 %, каоліну 18 %. Переважно ці продукти Україна експортує за кордон.

У 2012 році Україна експортувала мінеральних ресурсів на суму 7 650 416,9 тис. дол. США, у відсотковому відношенні до 2011 року це складає 74,6 % (рис. 3). Тобто експорт зменшився майже на 25 %, це сприяє зосередженню ресурсів на території країни, і збільшення сировини для національних підприємств. Переважно Україна експортує мінеральні ресурси до країн СНД, Африки та Азії.

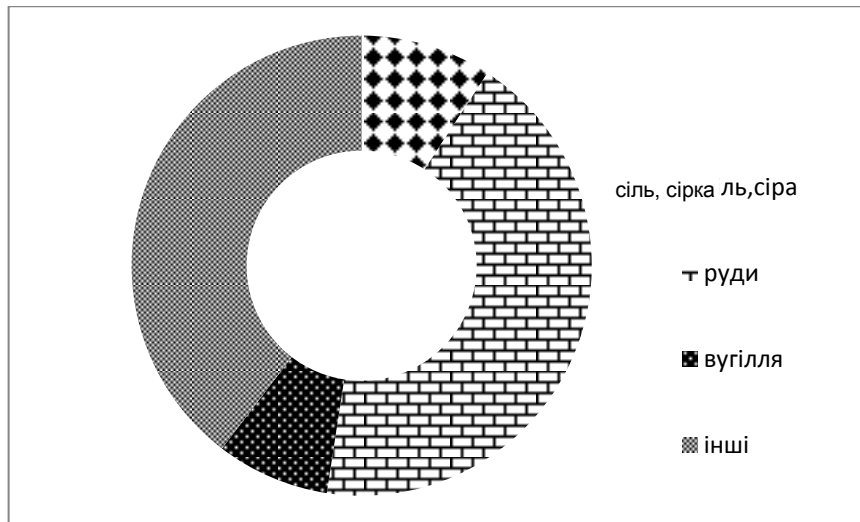

Рис. 3. Експорт мінеральних ресурсів у 2012 р.

Проте Україна перебуває в імпортній залежності, щодо постачання нафти, природного газу, руд кольорових металів, апатитів, фосфоритів, бентонітових глин, оскільки їх не можна видобувати в достатній кількості на власній території і без них економіка країни нормально функціонувати не може. Оскільки Україна задовольняє свою потребу у газі лише на 22 %, а в нафті – 8 %, тому вона змушена імпортувати цю продукцію із закордону [3, с. 76]. Україна співпрацює з Росією, Канадою, Польщею, Туреччиною, ОАЕ, Німеччиною, Америкою та ін.

У 2012 році Україна імпортувала мінеральних ресурсів на суму 27 542 301,8 тис. дол. США, відносно минулого року це складає 91,7 % (рис. 4). Тобто відчувається послаблення імпоротної залежності від закордонних мінеральних ресурсів. Рівень імпорту залежить, у першу чергу, від природних даних країни, розвиненості економіки й технічного устрою [4, с. 76].

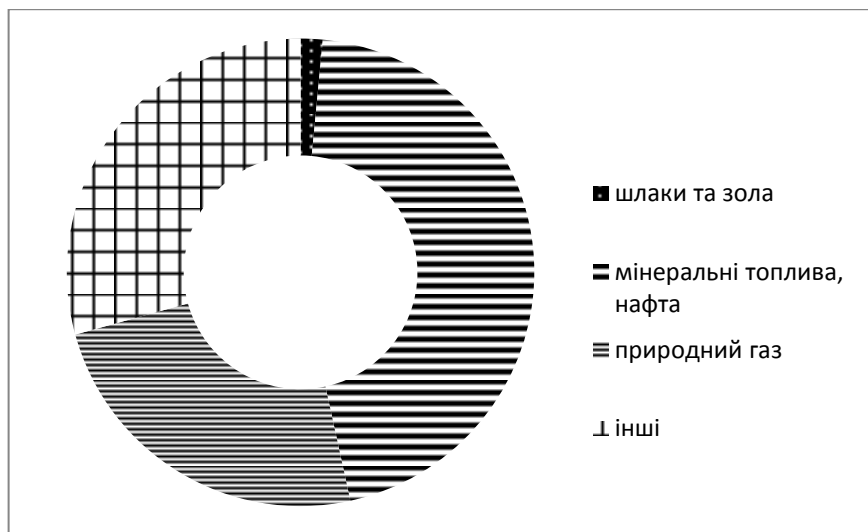

Рис. 4. Імпортовані мінеральні ресурси у 2012 році

Проаналізувавши дані за 2012 рік, можна сказати що в Україні збільшилось споживання природних надбань, що у свою чергу призвело до зменшення експорту. Споживання сировини власними підприємствами сприяє розвитку українських підприємств та української продукції. Також наявне зменшення кількості імпортованих ресурсів, що може свідчити про більш раціональне використання ресурсів та їх економію.

Україна має значні запаси мінеральних ресурсів, ведеться активний їх видобуток, використовуються нові технології, досліджуються нові, перспективні родовища. Адже у більшості випадків мінеральні ресурси використовуються в якості сировини. Проте щоб довести сировину до готової продукції, її необхідно опрацювати на спеціальному обладнанні. Оскільки використання природних багатств повністю залежить від рівня розвитку продуктивних сил і, навпаки, наявність відповідних природних умов і ресурсів істотно впливають на розвиток продуктивних сил, прискорюючи або сповільнюючи їх динаміку. З технічною базою в Україні ситуація не досить гарна, тож Україна вимушена експортувати мінеральні надбання за кордон, а це додаткові затрати. Експорт – один із пріоритетних напрямів політики держави, спрямованої на забезпечення високої конкурентоспроможності національних компаній на світовому ринку в умовах глобалізації. Ця підтримка сприяє розширенню й підвищенню стійкості зовнішньоторговельних потоків, що мають важливе значення на сучасному етапі економічного розвитку [5, с. 42]. Проте Україна експортує сировину, позбавляючи власні підприємства можливості виробити товар із цієї сировини. А у майбутньому купує іноземні товари, і лише тому, що у власних підприємств не було можливості створити цей товар. Проте експорт та імпорт тісно взаємопов'язані між собою. І якщо Україна хоче співпрацювати з іншими країнами, потрібно брати участь у обміні товарами та ресурсами. Оскільки обмежуючи ввезення товарів з

інших країн, є ризик наразитися на реторсії – заходи у відповідь проти українського експорту. Цей тезис доречно висловили французькі науковці І. Бернар та Ж.-К. Коллі "...у кінцевому підсумку імпорт терплять не через вигоди, які він дає, а як плату, що береться з кожного, хто хоче мати доступ на міжнародний ринок" [3, с. 76].

Ураховуючи результати проведеного дослідження, варто наголосити на тому, що економічна оцінка мінеральних ресурсів є позитивною. З аналізу даних видно, що у 2012 році кількість видобутих мінеральних ресурсів збільшилась на 7 %, а обсяги зовнішніх перевозів зменшилися, в результаті чого збільшилось споживання ресурсів національними підприємствами, а це у свою чергу сприяє розвитку країни. Отже, необхідно підтримувати національного виробника. Перш за все, це економічно вигідно та ефективно, проте не можна нехтувати активною участю в обміні на міжнародному рівні.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Іллюшина С. Н. Оцінка динаміки імпорту при довгостроковому прогнозуванні макропоказників [Текст] / С. Н. Іллюшина // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 1. – 2012. – С. 65–74. 2. Нелеп В. Оцінка експортних можливостей агропродовольчого комплексу України [Текст] / В. Нелеп // Економіка України. – 2011. – № 9. – 2011. – С. 54–63. 3. Імпорт та його вплив на макроекономічні процеси [Текст] // Фінанси України. – 2005. – № 7. – С. 75–82. 4. Баліцька В. В. Ресурсне забезпечення національної економіки: проголошені цілі і реальний стан [Текст] / В. В. Баліцька // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 12. – С. 73–84. 5. <http://zetin.ua>. 6. <http://www.ukrexport.gov.ua>. 7. Експертні кредитні агентства як один із шляхів державної підтримки експорту [Текст] // Банківська справа. – 2010. – № 2–3. – 2010. – С. 42–51.